

Mondelinge & Schriftelijke Wet

Een andere naam voor de mondelinge wet is 'traditie'. Zo is er de traditie omtrent de boeken die tot de Bijbel horen. En er is de hermeneutische traditie die handelt over de betekenis van het geschrevene. Er is ook een brede traditie die tevens overleveringen bevat zonder bevestiging in de Heilige Schrift zelf. Neem de bereidingswijze van de Katholieke liturgische zalf, die terug zou gaan tot het laatste avondmaal. Ook de vaste kerkgezangen zijn tradities. Tenslotte is er een mondelinge overlevering zonder solide documentaire basis: Stefanus, de eerste Christelijke martelaar, zou in de tuin van Rabban Gamalaël zijn begraven. Hier beperk ik mij tot de canoniciteit van de Schrift en enkele gedachten over de hermeneutiek, want anders zouden alle boeken ter wereld tekortschieten om dat allemaal te bespreken.

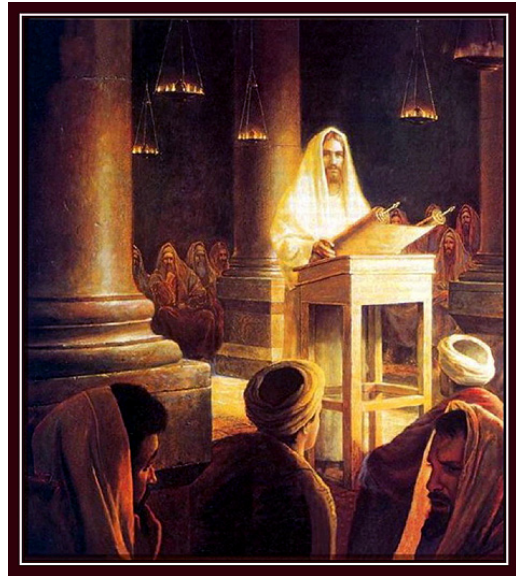
1 – De canoniciteit van de boeken

De hermeneutiek is de verklaring van de Heilige Schrift, maar voordat iemand daaraan kan beginnen, dient eerst te worden vastgesteld wat de Schrift precies is, wat geaccordeerd mag worden als 'Woord van God' in die zin alsof Hij persoonlijk tot mij spreekt. Eerst moet dus de canoniciteit (d.w.z. behorende tot de Schrift) van de ons ter beschikking staande boeken worden vastgesteld en de grondtekst daarvan bepaald met al zijn varianten. Ook dat is traditie. Waar voor een uitdrukking een variant bestaat dient dat in een goede Bijbel te worden aangegeven. Maar er is geen geval waar met een variant een geloofswaarheid in het geding komt. Daar hoeven wij ons geen zorgen over te maken. Wat de canoniciteit van de belangrijke boeken betreft, bestaat weinig verschil van mening tussen de verschillende geloofsrichtingen, ondanks de gecompliceerde ontstaansgeschiedenis van de Bijbel, vooral die van het Oude Testament. Het zou te ver voeren daar in dit bestek nader op in te gaan. (1)

Wat de eerste vijf oudtestamentische boeken betreft en de profetische boeken, waaronder het Boek Openbaring, is de traditie eensluidend voor wat de canoniciteit betreft. Het Boek van Daniël, dat op gelijk niveau staat met het Boek van Johannes (Boek Openbaring) is een verhaal apart. Want pas ná Christus hebben de Joden die uit de canon geworpen,

mijns inziens omdat de berekening in verzen 9:24-26 te duidelijk op de geboortedatum van Christus wijst. Ik sluit mij wat dit betreft aan bij de Christelijke traditie, die Daniël wel als canoniek aanvaardt. Wat recente wetenschappers hierover zeggen, maakt op mij weinig indruk om de eenvoudige reden dat een oude gevestigde traditie niet vatbaar is voor herziening. De afstand in tijd vormt daarvoor de betrouwbaarste zekerheid, alhoewel zij dat juist als tegenargument gebruiken. Aan de opgebouwde geloofsschat mag niet getornd worden onder het mom en uit naam van een 'hoger' inzicht, zeker niet voor zo'n essentiële zaak. Onder inblazing van de Heilige Geest en met de hulp van Gods genade neemt het volk Gods het door God geopenbaarde als waarheid aan. En alhoewel Christenen op veel punten met elkaar de degen kruisen, heerst er ten aanzien van de canon een opmerkelijke eensgezindheid, en dat geldt ook voor het minder evidente deel van het Nieuwe Testament (evident t.a.v. de canoniciteit), zoals dat is neergelegd in de geschiedkundige boeken, denk aan Handelingen en de Evangelieën (er bestonden alternatieven van). Dan zijn er de nieuwtestamentische brieven. Over de canoniciteit daarvan heerst onder Christenen gelukkig ook weinig meningsverschil.

Wat de canon van het Nieuwe Testament betreft, kreeg die gaandeweg vastere vorm. De erkenning van de apostolische geschriften als gezaghebbend en compleet instrument was eerst nog gebrekkig. Vele jaren gingen voorbij voordat men tot de overtuiging kwam dat de woorden van iemand die met mensen praat ook werkelijk Gods woorden zijn. Brooke Foss Westcott zegt daarover in zijn boek over de bronnen van het Nieuwe Testament: (2)

«« De opvolgers van de apostelen realiseerden zich niet dat de geschreven verhalen over de Heer en her en der verspreide epistels van zijn eerste leerlingen een zekere en genoegzame brontekst zouden vormen om de rechte leer te staven als in later tijden de traditie zou zijn verflauwd of bezoedeld. Zich geborgen wetend in Christus' lichaam en ten volle bewust van de macht van zijn Hoofd, beseften ze niet dat de apostelen door de voorzienigheid geroepen waren om in hun geschriften voor eens en voor altijd de oorspronkelijke vormen van het Christendom weer te geven, op een manier die sterk doet denken aan de profeten in wier schaduw zij stonden. »»

2 – Geen sluitend bewijs voor de canoniciteit

Een sluitend bewijs dat de Bijbel Gods Woord is bestaat niet, net zomin als 'bewezen' kan worden dat God bestaat. Voor mij is het duidelijkste bewijs het gegeven dat de Bijbel, die over een enorme tijdspanne is opgetekend door auteurs van totaal andere achtergronden en culturen, desondanks een organisch geheel vormt en als één boek kan worden gelezen, alsof al zijn delen door één auteur zijn opgetekend, en wie anders dan door God? Samen met de Emmaüsgangers zeg ik: *“Brandde ons hart niet toen Hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?”* (Luc. 24:32) Dat geeft nog een extra teken waardoor ik voor mijzelf weet dat ik niet dwaal in de acceptatie van de Schrift als Woord van God. Dit branden noemen de Joden de Simchat Thora of 'vreugde van de wet'. Ook wat het historische aspect betreft heb ik nooit fouten kunnen ontdekken. (3) We kunnen de Bijbel vanuit de historiciteit en culturele context bestuderen om aan te tonen dat de Bijbel een waarlijk unieke verzameling is, waarmee ook op wetenschappelijke grond aanne-

melijk kan worden gemaakt dat de Bijbel 'Woord van God' is. De historische verifiëring is uitermate belangrijk, want in tegenstelling tot veel andere godsdiensten, zoals het Boeddhisme, hebben de Bijbelse geschiedkundige 'feiten' een betekenis waarmee ons geloof staat of valt. De belangrijkste geloofswaarheid is wel dat de Bijbel het 'Woord van God' is, zijn Allerheiligste Woord. Zodra dat in twijfel wordt getrokken valt alles als een kaartenhuis ineen. Het is daarom dat Gods vijanden zich juist daarop concentreren, in het jargon van veronderstelde wetenschappelijkheid. Het moge duidelijk zijn dat bij een wankel tekstoverlevering het profetisch gehalte van de Bijbel ter discussie staat. De kernvraag is: spreekt God nu wél of niet door de Bijbel?

Er zijn wiskundige analyses die bewijs leveren voor de Bijbel als Woord van God. De bekendste daarvan is de 'bijbelcode'. Er is ook de 'Panin Bijbel Numerologie'. (4) Stel dat iemand deze analyses als sluitend bewijs ziet voor de goddelijke oorsprong van de Bijbel, dan nog betekent dat weinig indien dat slechts het intellectuele deel van zijn menszijn raakt. (5) De weg tot God gaat altijd via het hart naar het verstand, of via de Heilige Geest die ons verstand verlicht, en niet andersom. Het Christelijk leven begint niet met iets weten over de waarheid of een belangrijk leerstuk begrijpen, is geen verstandelijke kennis, maar begint met een opengaan van de ogen van het hart. (6) Anders geformuleerd betekent dit dat onze levens- en geloofshouding het geloof bevestigt (of integendeel juist beschadigt). Ook als wij menen dat een geloofsuiting uit het verstand komt, is het vooreerst het hart dat deze uiting voedt! In de natuurlijke orde gaan de dingen vooraf aan de ideeën en in de supernatuurlijke gaat het goddelijk mysterie – de realiteit van God – vooraf aan het geloof, wat het antwoord is van het individu dat daarmee geconfronteerd wordt.

Welnu, het is dit principe dat in de Katholieke Kerk tot al haar gebruiken en devoties heeft geleid, zoals samengevat in de uitdrukking 'lex orandi, lex credendi' of korter nog 'ora ut credas', wat vrij vertaald wil zeggen 'eerst bidden, dan geloven'. Theologisch betekent deze uitdrukking dat het geloof tot uiting komt in de godsdienstbeoefening van de gemeenschap en dat deze praktijk daaruit een soort autoriteit verkrijgt. Het principe is dat de geloofsgemeenschap door een zekere praktijk een geloofsgetuigenis geeft zonder te hoeven zeggen: "Dit is waarom we doen wat we doen." Dit mechanisme gaf een maatstaf voor de ontwikkeling van de geloofsbelijdenissen, de Bijbelse canon en andere zaken die op de leer betrekking hebben. In de vroege kerk bestond een praxis voordat er een gezamenlijke geloofsbelijdenis bestond en officieel gesanctioneerde canon. Maar de rituele uitdrukking van de kerkgemeenschap kon pas algemene 'traditie' worden indien deze een door de tijd gehonoreerde praktijk was en niet slechts een lokaal gebeuren. Indien het waar is dat een profeet in eigen land niet wordt geëerd, is het net zo waar dat hij niet in zijn eigen tijd wordt geëerd. Deze fundamentele benadering gaf het theologisch fundament voor het in pauselijke decreten vastleggen van de Rooms Katholieke leer. De taak van Rome heeft er altijd uit bestaan om in collegiale samenwerking, waaronder concilies, een gebruik of geloofspunt te legitimeren als zijnde een voor God welgevallige traditie van iets dat reeds lang bestond. Daarnaast heeft de paus ook dikwijls op grond van zijn primaatschap, dus eigenmachtig, dogmatische verklaringen afgelegd of is als rechter opgetreden om theologische geschillen te beslechten of een discussie te begrenzen. De legitimering van een traditie dient natuurlijk theologisch en rationeel te kunnen worden onderbouwd en moet altijd binnen de reeds gevestigde dogmatiek passen. Bovendien moet ze kunnen worden herleid tot wat de Heilige Schrift zegt.

De officiële aanvaarding van een devotie binnen de Kerk was voorzeker geen automatisme, want er zijn veel voorbeelden te geven waarbij een of andere volksdevotie veroordeeld is geworden. Dat een praktijk een ‘levende devotie’ is, die door een brede massa wordt aanvaard, vormt op zich geen bewijs van zijn legitimiteit. Denk aan de strenge veroordeling door de Roomse Kerk van het flagellantisme, waarin zich de macht van zelfkastijding openbaarde, wat binnen de zogenaamde Heilige Kerk als een der ergste verdorvenheden kan worden beschouwd die zich daar hebben voorgedaan. ‘Vrome’ zelfkastijding met bloed vloeiend was geen uitzondering. Flagellanten, ook gesel- of kruisbroeders genoemd, waren Rooms Katholieke fanatici die in de 13^e tot 15^e eeuw in ‘vrome’ optochten door het land trokken en met zelfkastijding Gods barmhartigheid wilden afdwingen. De volgelingen stonden bekend om hun openbare geselingen, waarbij tot wel 10.000 man grote menigten door de vlakten en steden marcheerden, alhoewel hun soms de toegang tot een stad werd ontzegd. De praktijk kende geen duidelijke leer of herkenbare leiding, maar deze massahysterie, wat het in feite was, vond in afzonderlijke uitbarstingen over geheel Europa plaats. Aanvankelijk werden de flagellanten door de Katholieke Kerk getolereerd, en toen deden ook monniken en priesters mee. Maar na 1300 werd de Kerk steeds minder tolerant, gealarmeerd als zij was door de snelle verspreiding van deze beweging en haar excessen. In 1349 veroordeelde Paus Clementus VI de flagellanten in een pauselijke bul, waarin hij de kerkleiders aanspoorde de zaak tegen te werken. Dit werd 23 jaar later door Gregorius XI nog eens extra bekrachtigd, waarbij hij een vergelijking trok met andere ketterse groepen. Tenslotte heeft het Concilie van Konstanz de beweging in 1417 scherp veroordeeld.

De *Novos Ordo Mis* (Nieuwe Mis) uit 1969, die op instructie van het Tweede Vaticaans Concilie werd geformuleerd, voldeed niet aan de geschetste gang van zaken. Haar benadering vormde een nog nooit vertoonde breuk met de praktijk uit het verleden. (7) Het was géén logisch uitvloeisel van de conciliebesluiten en sloot niet aan bij een gevestigde praktijk of geloofshouding. Het werd van bovenuit gedecreteerd. De vraag is of de wijzigingen van een organische ontwikkeling getuigen. Monsignor Klaus Gamber wordt als een der beste liturgisten van de 20e eeuw erkend. Hij concludeert ten aanzien van de liturgische hervorming: *“Het is heel duidelijk dat de hervormers een totaal nieuwe liturgie nastreefden, een liturgie die zowel in geest als vorm van de traditionele afweek, en op geen enkele wijze een liturgie die paste bij wat de concilievaders voor ogen hadden, d.w.z. een liturgie die bij de herderlijke behoeftes van de gelovigen aansloot.”* (8) Niettemin aanvaardt Gamber probleemloos de geschiktheid van de lezingen in de eigen taal en zelfs het schrappen van een aantal latere toevoegingen aan de traditionele Romeinse ritus (psalm 42 uit de gebeden aan de voet van het altaar, de offertorium gebeden, het laatste evangelie). Deze weloverwogen voorstellen zijn vatbaar voor discussie, zoals destijds in Trente. Maar hij is vastberaden in zijn verdediging van de tradities die doorheen de geschiedenis een integraal deel vormden van de Romeinse ritus, zoals het oostwaards gericht zijn en de canon van schriftlezingen. Hij keurt *“de koude adem van realisme die nu onze eredienst doordringt”* ten zeerste af (p. 13). Hoe deze wijzigingen hun beslag kregen wordt door paus Benedictus XVI, toen nog de prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, in zijn voorwoord toegelicht van de Franse vertaling uit 1992 van Gambers boek over de hervorming (Duitse editie 1981). Tot aller verbazing werd dat voorwoord door de uitgever weerhouden: *“Ook ik heb die beginperiode meegemaakt. Ik spreek uit ervaring, want ook ik heb die periode beleefd met al zijn hoop en verwarring. En ik heb gezien hoe willekeurige deformaties van de liturgie diepe pijn hebben veroorzaakt bij*

individuen die volledig geworteld waren in het geloof van de Kerk.” (9) Deze opmerking sluit aan bij wat hij op de drempel van het millennium in de “Geest der Liturgie” opmerkt: “Ieder die tegenwoordig het blijvend bestaan van de oude Latijnse liturgie bepleit of eraan deelneemt, wordt als een melaatse behandeld. Elke vorm van tolerantie eindigt hier. In de geschiedenis heeft zich nooit iets soortgelijks voorgedaan. Door dit te doen verachten en herschrijven we het hele verleden van de Kerk.”

Wat het Eerste Vaticaans Concilie (1870) over de traditie zegt

De geloofsleer, die God heeft geopenbaard, is niet aan de menselijke intelligenties voorgesteld om door hen te worden vervolmaakt als ware het een filosofisch systeem, maar als een goddelijk pand dat aan de Bruid van Christus is toevertrouwd, opdat ze dit getrouw zou bewaren en feilloos uitleggen. Derhalve is ook de betekenis van de heilige dogma's (geloofspunten) dat, hetgeen door de Heilige Moeder de Kerk is uitgesproken, daar nooit onder de schijn en in naam van een diepere inzicht in de waarheid van mag worden afgeweken. Zo tele wierig de kennis, wetenschap en wijsheid in eenieder en in de gemeenschap, zowel in iedere gelovige afzonderlijk als in de gehele Kerk, en dat in elk tijdsgewricht en in alle eeuwen – op de daartoe geëigende wijze, en wel volgens hetzelfde dogma, in identieke zin en aanvaarding.

Constitutie Dei Filius (I-4:22)

Het is juist aan dit principe van de traditionele overlevering, c.q. mondelinge traditie, dat de zestiende eeuwse reformatoren aanstoot hebben genomen. De Novus Ordo wordt daarom ook wel een 'reformatorische inbreuk' genoemd. In de ogen van de reformatie mochten de volksdevotie en ritualiteit niet maatgevend zijn! Het reformatorisch uitgangspunt (continentaal en Angelsaksisch) over het wezen der traditie vormt de diepe breuklijn tussen het Protestantisme en Rome. Terwijl de reformatie zich openlijk distancieerde van het lex orandi principe, kon het dit niet compleet doen, want anders hadden ze niet kunnen vasthouden aan de Schrift als het onfeilbare Woord van God. De daarin opgenomen boeken zijn stapsgewijs door de Christelijke gemeenschap aanvaard als zijnde heilige boeken. God spreekt op vele wijzen tot zijn volk en heeft ook nooit nagelaten dat te doen, maar deze specifieke boeken hebben van Hem op bijzondere wijze het zegel van absolute betrouwbaarheid gekregen, waarbij volgens ondergetekende zelfs elke letter goddelijk geïnspireerd was. Ze zijn het manna dat uit de hemel is neergedaald en elke dag opnieuw moet worden geoogst en gegeten omdat het anders zijn heilzame werking verliest.

Waar ik graag aan toevoeg dat de Schrift dankzij zijn door God gegeven vitaliteit, ongeacht de lezer, zijn eigen zielsberoderende boodschap overbrengt, zodat Rooms Katholieken de grote Bijbelse inzichten van mensen van Protestantse denominaties kunnen bewonderen en andersom, Protestantse de grote inzichten van mensen van Katholieke signatuur.

De opvatting van de continentale reformatorische beweging was op dit punt als volgt. In plaats van de 'traditie' als iets te beschouwen dat onder de Schrift staat of parallel daaraan, beschouwden de theologische pioniers (Luther, Melancton, Calvijn, Zwingli, e.a.) de Schrift als de culminatie en hoogste uitdrukking van de goddelijk meegedeelde traditie. Concilies en geloofsbelijdenissen zijn daarom alleen maatgevend in zoverre ze het rechtzinnige geloof, zoals de apostelen die hebben ontvangen en in de Schrift hebben neergelegd, detailleren en uitgebreider uiteenzetten zonder daar iets in geest of substantie aan toe te voegen. Het is in dit opzicht opmerkelijk dat de Confessio Augustana (uit 1530), die het Lutherse geloof samenvat, de Nicea-Constantinopel-besluiten volledig aanvaardt en eenieder vervloekt (anathema) die zich daartegen verzet.

Binnen de Anglicaanse kerk ligt de situatie anders. Daar behoort het lex orandi principe tot het karakter zelf van deze richting. Uitdrukkelijk betrekken zij dit op de autoriteit én

uitleg van de Schrift. Het is dan ook nauwelijks toevallig dat Westcott – met zijn baanbrekend werk voor de definitieve vastlegging van de Griekse grondtekst – een Anglicaans bisschop was. De positie van de continentale reformatie is dat de geloofstraditie (dus de traditie in enge zin) ondergeschikt is aan de Schrift terwijl de Engelse kerk verkondigt dat deze gelijk staat aan de Schrift, waaruit volgt dat de institutionele kerk de volledige zeggenschap heeft over wat zij als de rechtzinnige leer beschouwt.

De Ordinantie tegen de Tractatus Theologico Politicus

De Socinianen (of Rozenkruisers) staan aan de oorsprong van de Vrijmetserij. Nadat ze onder doodsbedreiging in 1660 Polen uit waren gejaagd, trokken ze naar Holland. In een later stadium gingen ze naar Londen. In Holland wierven ze een aantal enthousiaste volgelingen aan waaronder Spinoza.

In juli 1674 publiceerde de Hollandse overheid de ordinantie tegen de Sociniaanse boeken, die ook Leviataan (van Thomas Hobbes) en andere schadelijke boeken veroordeelde en in het bijzonder de door Spinoza geschreven Tractatus Theologico Politicus. Hij was misschien geen duivelsaanbidder, maar de hoogste Socinianen waren dat zeker wel. In elk geval voelde Spinoza zich bij hen op zijn gemak.

Benedictus Spinoza (door het Judaïsme geëxcommuniceerd) publiceerde zijn Tractatus anoniem onder het beschermheerschap van raadspensionaris Johan de Witt, toendertijd de machtigste man in Holland. Het werd eerst goed ontvangen, maar na de lynchpartij van de Witt in 1672 nam de politieke steun voor het tractaat af. Spinoza gaf daarin zijn meest systematische kritiek van het Judaïsme weer en van de georganiseerde godsdienst in het algemeen. Hij wees het geloof af dat er zulke dingen zouden kunnen bestaan als profetie en het bovennatuurlijke. Hij beargumenteerde dat God slechts handelt via de natuurkundige wetten van zijn eigen 'natuur' en hij was resoluut in zijn afwijzing dat God enig doel voor ogen kan hebben.

Op de lange termijn was de Tractatus van beslissende invloed op het soort bijbelonderzoek dat de goddelijke autoriteit van de Heilige Schrift omver tracht te halen, dat nu zo populair is geworden onder de naam 'moderne bijbelkritiek'.

Een tijdgenoot van Spinoza, die hem 35 jaar heeft overleefd, was de priester Richard Simon, die aan het eind zijn leven aan het hoofd van de Rozenkruisers heeft gestaan. Hij noemde zich graag een Spinozist. Hij verdedigde de Tractatus en goot zijn toorn uit over ieder die er kritiek op waagde te hebben. Simons veelbesproken boek "Histoire critique du Nouveau Testament" was in de trant van de Tractatus geschreven en werd in 1678 gedrukt, één jaar na Spinoza's dood. Volgens een decreet van de Koninklijke Raad van Frankrijk werd de gehele uitgave van 1.300 boeken geconfisceerd en vernietigd, maar één exemplaar ontsprong de dans en werd spoedig daarna in Amsterdam herdrukt. Spinoza en Simon worden de vaders van de 'moderne bijbelkritiek' genoemd, welke van een godslasterlijke tendens blijk geeft. De 'moderne bijbelkritiek' mag geen recht doen gelden op de naam 'wetenschap'!

3 – Enkele gedachten over de Joodse hermeneutiek

Het oorspronkelijke Hebreeuws is door de klinkerhiaten in een soort geheimschrift gezet. Samen met de overhandiging van de Schrift hoorde Mozes ook hoe deze gelezen en begrepen moest worden. Zonder de klinkertoepassing, zoals die in de tweede helft van het eerste millennium na Christus werd vastgelegd, is de tekst alleen leesbaar als men weet wat er staat. De hermeneutische traditie begint dus bij Mozes. Mozes werd 40 dagen op de Horeb onderricht en daarom heet het dat hij de dubbele wet ontving. De mondelinge 'wet' is essentieel zonder welke het profetisch getuigenis niet juist kan worden verstaan, zelfs niet voor zulke eenvoudige zaken als de 'totafot' wat in Deuteronomium 11:18 wordt voorgeschreven (doosje met tekst die tijdens gebed op het voorhoofd wordt gebonden). Zo fungeerden de 40 dagen dat Jezus zijn leerlingen onderrichtte ook als mondelinge wet. De mondelinge wet heet zo, niet omdat die altijd mondeling zou zijn doorgegeven, maar

om aan te geven dat de schriftelijke en mondelinge wet samen een geheel vormen. Wij zouden het ook kunnen definiëren als de instructie ten behoeve van de Bijbelse context.

De Joodse traditie geeft aan dat de eerste vijf bijbelboeken een veel groter gezag bezitten dan de overige omdat deze, weer volgens de traditie, door Mozes zelf zijn neergeschreven (zijn eigen sterven op Nebo zal dan door een ander zijn verteld). Toch is de grens tussen de mondelinge en schriftelijke traditie niet zo scherp als op het eerste gezicht lijkt. Wat de ontstaansgeschiedenis van de wereld betreft, het paradijsverhaal en het begin van de aartsvaderlijke gebeurtenissen zal ook Mozes hebben teruggegrepen op een overlevering die, omdat de schrifttekens nog nauwelijks bestonden, mondeling moet zijn geweest. De overlevering ten tijde van de aartsvaders – Noach, Abraham, Jozef en anderen – fungeerde als een inspiratie van God en werd op hetzelfde niveau behandeld als de Schrift nu. Echter, het neerschrijven daarvan door Mozes, althans het relevante deel, geschiedde onder Gods leiding. Het respect voor de mondelinge traditie is in het Levitisch priesterschap altijd even groot geweest als voor het Woord zelf, omdat veel van wat de Schrift zegt onduidelijk is en zelfs tegenstrijdig lijkt – en geldt dat ook niet voor het Nieuwe Testament? Aldus staan ze in wederzijdse afhankelijkheid tot elkaar. De veel latere Talmoed (is pas na Christus ontstaan), die de neerslag van een mondelinge traditie omvat, zou volgens sommige teksten zelfs belangrijker zijn dan de Schrift, maar op grond van historische overwegingen en de vele conflicterende opinies in de Talmoed zelf (een discussievorm), is dat onhoudbaar. Die mythe komt wel goed uit om het volk in toom te houden.

De Joodse mondelinge wet stond indertijd bekend als masoretisch (afgeleid van het woord binden), wat de gewoonte aangeeft om uit het geheugen van de ene naar de andere generatie door te geven. Dat zal een zekere tijd in die vorm hebben gefunctioneerd, maar niet zo extreem als men wil doen voorkomen. Nu valt alles onder masora: het geschreven woord, de culturele gewoontes en de geschiedenis. Ik heb respect voor de mondelinge traditie (later neergeschreven), maar toch minder dan voor de ontvouwing van het Woord, dat wil zeggen de uitleg van de Bijbel in de Bijbel zelf. Toch is kennis van het Oude Testament en de Joodse overlevering van onschatbare waarde, zij het dat deze met de nodige omzichtigheid benaderd moet worden, want het is niet alles goud wat er blinkt. Volgens de masora is het Hebreeuws gebonden en ontvouwt zich niet door middel van de zogenaamde wetenschappelijke methode van het ‘kritische bijbelonderzoek’ waarbij de goddelijke openbaring in twijfel wordt getrokken, maar door toe te voegen aan een bestaande kern – altijd trouw aan de oude traditie die telkens wordt aangevuld met dieper inzicht. Dit betekent dat de oude traditie evenveel waard is als de nieuwste ontwikkeling en als proeve kan dienen voor nieuwe inzichten. Het probleem is dat die oude kennis niet ongeschonden tot ons is gekomen. Helaas is veel onderweg verloren geraakt en zijn er toevoegingen gemaakt die niets met de Schrift zelf of geïnspireerde kennis te maken hebben, maar veeleer persoonlijke opinies zijn.

Het uitgangspunt blijft dat de Schrift geen eigenmachtige uitleg toelaat (2 Pet. 1:20) en alleen in geloof en ontzag benaderd mag worden. En dan nog! Als iemand vroeger een officieel bezoek bracht aan de Japanse keizer, begon de eerste zin van het verslag altijd met: *“Bevend en zwaar sidderend naderde...”* Zo zou het ook met de Bijbel moeten zijn, maar helaas heeft men voor wereldse vorsten dikwijls meer ontzag dan voor de Bijbel.

Hubert Luns

[gepubliceerd in “Profetisch Perspectief”, lente 2014 – Nr. 82]

Noten

- (1) Ondergetekende heeft de onstaansgeschiedenis van het Oude- en Nieuwe Testament uitgewerkt in **“Historiografie van de Heilige Schrift”**, wat op SCRIBD staat.
- (2) Zevende en laatst herziene druk uit 1896 van “A General Survey of the History of the Canon of the New Testament” (p. 56), eerste druk 1855.
- (3) Zie op SCRIBD onder Luns o.a. de vier afleveringen **“De Bijbel - Woord van God”**.
- (4) Zie op SCRIBD onder Luns de **“Panin Bijbel Statistiek (PBS)”**.
- (5) De conclusie is niet verbazingwekkend dat iemand niet tot geloof kan worden gebracht uitsluitend op grond van de bijzondere wiskundige eigenschappen van de Bijbel. Waarom dan heeft God die structuur gecreëerd? Dat valt te vergelijken met het watermerk van een bankbiljet. Nadat het betaalmiddel in principe is geaccepteerd, dient het watermerk om totale zekerheid te verkrijgen dat het hier inderdaad om een echt biljet gaat.

De verhouding tussen het verstand en het hart

(6) Pas na het schrijven van dit artikel heeft schrijver dezes de werkelijke verstandhouding begrepen tussen het hart en het verstand. Wij zijn gebrainwasht dat het verstand ons handelen regeert. Maar niets is minder waar. Ons verstand is de dienaar van het hart, wat inhoudt dat iemand niet tot een essentieel andere mening kan worden gebracht op grond van uitsluitend verstandelijke argumenten. De discussie tussen creationisten en evolutionisten is daar voorbeeld van. Ik heb nog nooit gehoord dat een evolutionist door een creationist op andere gedachten is gebracht of andersom. Want de discussie gaat veel dieper. Ook in de politiek gaat het vaak veel dieper en daarom dat er zulke absurde wetten worden aangenomen onder het mom van verstandelijke argumenten. Immers, het hart kent zijn redenen, die de rede niet kent. (Blaise Pascal) Het is ook zo dat zodra een ‘wonder’ een louter intellectueel argument wordt, dat wonder niets bereikt in termen van overtuigingskracht indien niet reeds vooraf een zekere overtuiging bestond, en dat verklaart waarom de verstokten van hart zelfs niet door een wonder kunnen worden bewogen. (Mt. 13:58) Anders gesteld: Iemand kan tegen zijn wil van iets overtuigd worden, maar zijn wil zal toch onveranderd blijven.

Het ontstaan van de Novus Ordo Mis

(7) De Nieuwe Misorde uit 1969 is de uitwerking van het conciliaire besluit van 4 december 1963 onder de naam “Constitutie over de Heilige Liturgie (Sacrosanctum Concilium)”. Deze beoogde een actievere participatie van de gelovigen tijdens de viering, wat een lofwaardig streven was, want op dat moment was daar nauwelijks sprake van. De uitwerking van de constitutie was echter van een heel ander kaliber en stoorde zich totaal niet aan de daarin geformuleerde richtlijnen. Reeds in 1965 verscheen op grond van Sacrosanctum Concilium een instructie voor de misviering, maar die hield niet lang stand. Voordat het concilie in 1962 begon, introduceerde Johannes XXIII een ingrijpende wijziging van de misviering. En ook onder Pius XII was er een wijziging. Het was trouwens al in 1604, dus 34 jaar na instelling van de Tridentijnse mis, dat de eerste wijziging plaatsvond. Het zij vermeld dat de Tridentijnse mis niets nieuws bracht, maar formaliseerde wat al bestond.

Wat zeggen betrouwbare liturgisten over de wijzigingen na de Tweede Wereldoorlog? Een van de grootste liturgisten uit de 20e eeuw was Klaus Gamber, die duidelijk stelling nam tegen de nieuw misorde. In de Franse uitgave van zijn boek “La Réforme Liturgique en question” (1992) lees ik op pagina 50:

«« Het herstel van de liturgie van de oude Romeinse Paasvigilie onder Pius XII hield geen ritusverandering in. Zelfs de nieuwe versie van rubrieken onder paus Johannes XXIII (die uit 1962 dateerde), een versie waarin aanzienlijke wijzigingen werden geïntroduceerd, heeft geen verandering van de ritus an sich betekend en dat gold ook voor de misorde uit 1965, die direct op het Tweede Vaticaans Concilie volgde in toepassing van de conciliaire constitutie op de heilige liturgie, welke overigens slechts vier jaar standhield. »»

Geoffrey Hull schrijft in zijn uitstekende en erudiete analyse uit 2010, “The Banished Heart – Origins of Heteropraxis in the Catholic Church” (Het verbannen hart – de oor-

sprong van de heteropraxis in de Katholieke Kerk), dat de klad erin is gekomen vanaf 1964. Dat impliceert dat ook hij de wijzigingen in misviering van Johannes XXIII niet als bezwaarlijk ziet. Desondanks weet hij op pagina 235 te zeggen:

«« Toen, na het overlijden van Pius XII in 1958, werd tot grote vreugde van de progressieven een liberaal-gezinde paus gekozen. Johannes XXIII was als bisschop Angelo Roncalli onder verdenking in geest komen te staan [maar niet in de daad] van 'modernisme'. Dat was tijdens het pontificaat van H. Pius X. Paus Johannes was ook goed bevriend met de Belgische Benedictijner monnik Lambert Beauduin, de pionier van een oecumenisme dat het Protestantisme gelijkstelt aan de Oosterse orthodoxie, en die een profeet was van de liturgische revolutie die Paus Paulus VI uiteindelijk aan de Kerk zou opdringen. »» (Beauduin legde op 23 september 1909 de feitelijke grondslag voor de "Liturgische Beweging" onder de kreet van "*democratisering van de liturgie*", een beweging die uiteindelijk zou leiden tot de volledige liturgische afbraak binnen de Rooms Katholieke Kerk.)

(8) "The Reform of the Roman Liturgy: Its Problems and Background" (translated from the French edition of 1992) by Monsignor Klaus Gamber - Roman Catholic Books, USA # 1993 (p. 100). Twee andere zeer verhelderende boeken over de liturgische veranderingen sinds het Tweede Vaticaans Concilie zijn het boek van Rev. Anthony Cekada: "Work of Human Hands – A Theological Critique of the Mass of Paul VI" – Philothea Press, USA # 2010, alsmede het boek van Geoffrey Hull: "The Banished Heart – Origins of Heteropraxis in the Catholic Church" - T&T Clark International, London # 2010. En natuurlijk kan ook niet voorbij worden gegaan aan het boek van paus Benedictus XVI, toen nog kardinaal Jozef Ratzinger: "The Spirit of the Liturgy" - Ignatius Press, USA # 2000.

(9) Dit niet gepubliceerde voorwoord bevindt zich in het archief van Una Voce America waarmee Dit niet gepubliceerde voorwoord is in het archief van Una Voce America waarmee Benedictus goede banden onderhield. Het citaat komt uit hun zomernummer 2013 (nr 48) in een artikel van de hoofdredacteur Bill Basile: "A Tribute to Pope Benedict XVI", dat in vertaling in het november 2013 nummer van Catholica verscheen onder de titel "Een laudatio op Paus Benedictus XVI" (pp. 11-15).

